

УДК 338.224.47

В.П. Удовиченко, д.е.н., професор,
лауреат Державної премії у галузі науки і техніки
Чернігівський національний технологічний університет, м. Чернігів, Україна

ВІД ГЛОБАЛЬНОЇ СВІТОВОЇ ЕКОНОМІКИ ДО ЕКОНОМІКИ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД: НОВІ ВИКЛИКИ І МОЖЛИВОСТІ

В.П. Удовиченко, д.э.н., профессор,
лауреат государственной премии в области науки и техники
Черниговский национальный технологический университет, г. Чернигов, Украина

ОТ ГЛОБАЛЬНОЙ МИРОВОЙ ЭКОНОМИКИ К ЭКОНОМИКЕ ТЕРРИТОРИАЛЬНЫХ ОБЩИН: НОВЫЕ ВЫЗОВЫ И ВОЗМОЖНОСТИ

V.P. Udovychenko, doctor of economic sciences, professor,
laureate of state bonus in area of science and technique
Chernihiv National Technological University, Chernihiv, Ukraine

FROM WORLD GLOBAL ECONOMY TO ECONOMY OF TERRITORIAL COMMUNITY: NEW CHALLENGES AND POSSIBILITIES

У статті філософськи, концептуально розкрито роль територіальних громад, в цілому місцевого самоврядування в контексті пошуку оптимальних моделей державного управління держав, як складових Світового устрою в цілому і України зокрема.

Підкреслено важливість децентралізації державного управління в Україні, що приведе до появи спроможних територіальних громад, які отримають нові можливості для місцевого економічного розвитку, сприяння інвестиційного клімату, створення сучасних високотехнологічних робочих місць, збільшення місцевих бюджетів і покращення соціальної інфраструктури.

Ключові слова: державне управління, децентралізація влади, об'єднання територіальних громад, демократія участі, інфраструктура підтримки підприємництва, агентство з розвитку бізнесу.

В статье философски, концептуально раскрыта роль территориальных общин, в целом местного самоуправления в контексте поиска оптимальных моделей государственного управления государств, как составляющих Мирового устройства в целом и Украины в частности.

Подчеркнута важность децентрализации государственного управления в Украине, что приведет к появлению самодостаточных общин, которые получат новые возможности для местного экономического развития, содействие инвестиционного климата, создание современных высокотехнологических рабочих мест, увеличение местных бюджетов и улучшение социальной инфраструктуры.

Ключевые слова: государственное управление, децентрализация власти, объединения территориальных общин, демократия участия, инфраструктура поддержки предпринимательства, агентство по развитию бизнеса.

In the article philosophically and conceptually represented the role of territorial communities in local government, within the context of searching for the countries an optimal national administration models, as a components for world system generally and in particular for Ukraine.

Accentuated the importance of national administration decentralization in Ukraine, which lead to appearance of efficient territorial communities, which receive new possibilities for local economic advancement, investment promotions, generating a modern, hi tech jobs, increasing of local government budget and social infrastructure improvements.

Key words: national administration, decentralization of power to the regions, territorial communities association, participatory democracy, business activity support, business development agency.

Україна є складовою світового устрою, який і наш сучасник є безпосереднім свідком цього, знаходиться в соціальній кризі і перш за все кризі, як міждержавних так і внутрішніх суспільних відносин. Криза продовжує поглиблюватися в усіх сферах життєдіяльності: політики, економіки, екології, соціальній, освіти, здоров'я, культури.

Автор прагне переконати в тому, що як ніколи є соціальне замовлення на філософську сучасну думку, на розробку нової філософії існування і розвитку світової цивілізації. Ініціатор створення Римського клубу і її перший президент Авреліо Печчеї назвав усе накопичення величезної кількості проблем – Світовою Проблематикою. Важливо в усьому

світі зрозуміти, що всі політичні рішення повинні прийматися з урахуванням і з метою вирішення цих проблем, повинен спрацювати нарешті інстинкт самозбереження.

На порядку денному, без сумніву, стоїть питання – яким чином необхідно надзвичайно різні складові частини суспільних устроїв для розвитку Майбутнього Світу, а перш за все для збереження існуючого, не допустивши принаймні третьої світової війни. Однозначно, з точки зору філософії, потрібен принципово новий, «План дій для світу», передбачаючий читки спрогнозовані відповіді на існуючі виклики, а і, що дуже важливо, майбутні.

Важливо знати, все-таки, відповідь на головну проблему: як навчитись жити в умовах значного обмеження ресурсів, при цьому передбачити необхідні зміни в товарному виробництві, в усіх сферах життєдіяльності та створити сучасні кардинально нові технології управління на база ІТ технологій.

Нарешті з точки зору сьогодення поглянути на взаємозв'язок природоохоронної та економічної складових, які потребує якісної оцінки техногенних впливів на довкілля. При всьому цьому переосмислити Чорнобиль, як глобальну катастрофу (і Фукусіма - Японія), як трагедію сьогодення.

Надзвичайно важливим питанням для реалізації сталого розвитку є формування системи оцінювання кількісного і якісного цього процесу. «Під індексом сталого розвитку будемо розуміти кількісну міру сталого розвитку, яка враховує безпеку та якість життя людей. Компоненти якості життя – інтегрована оцінка, яка враховує сумісно три виміри сталого розвитку, і тим самим відображає взаємозв'язок між трьома нероздільними сферами розвитку суспільства: економічною, екологічною і соціальною». [3, с. 10-12].

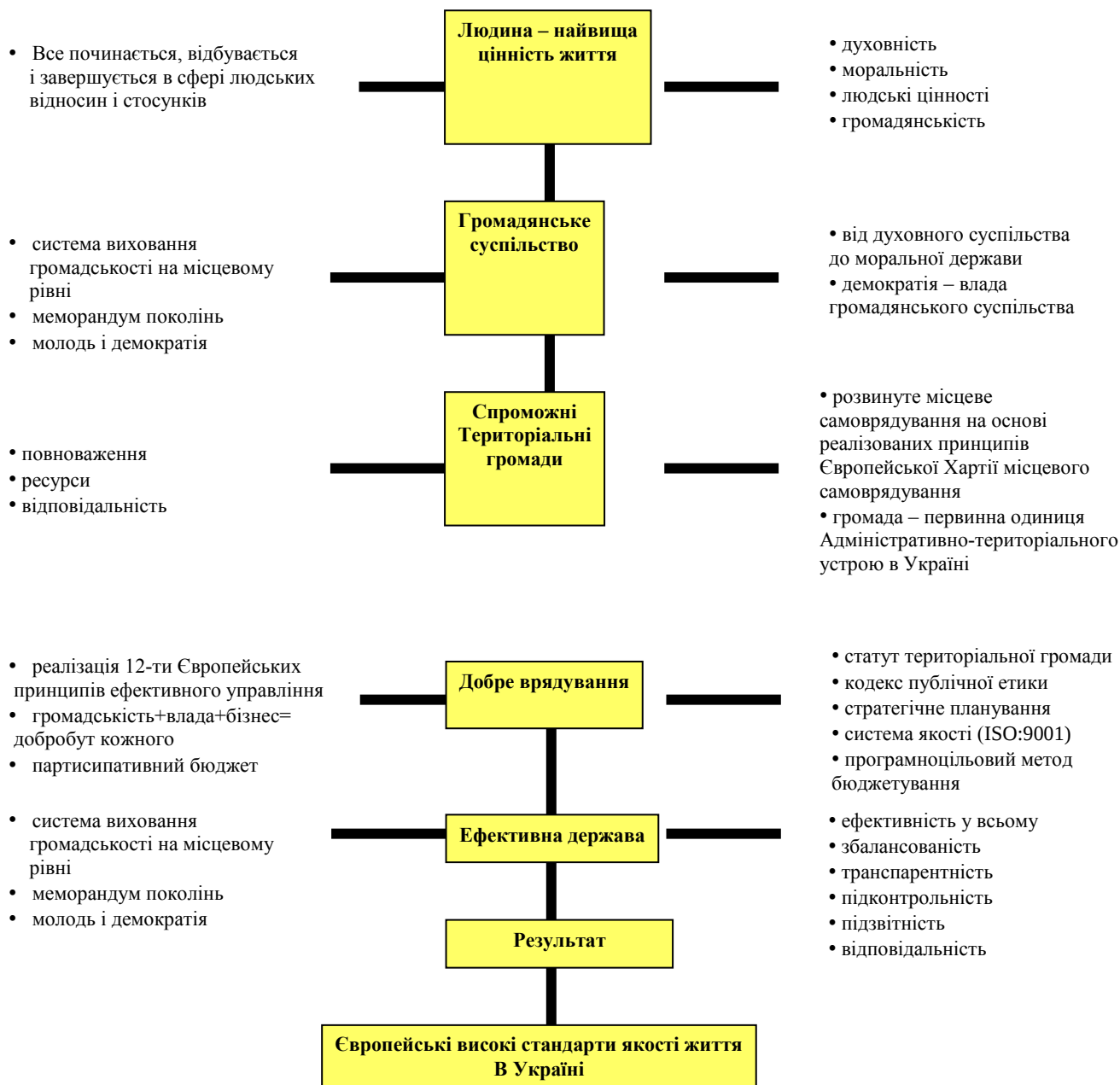
Підводячи підсумки цієї частини можна стверджувати, що світ сьогодення має величезні загрози: зниження енергетичної безпеки; порушення балансу між можливостями й потребами (прогноз до 2050 року населення Землі досягне 9,75 млрд чоловік); нерівність між людьми і країнами (1,5 млрд людей мають дохід менше 2 доларів в день); поширення різних хвороб; дитяча смертність (щорічно вмирає 11 млн дітей віком до 5 років); зростання корупції; обмеження доступу до питної води (3,5 млрд людей); суспільна нестабільність; зміна клімату й природні катастрофи. [3].

Аналіз сталого розвитку країн світу за вимірами свідчить, що Україна належить до останньої групи D з індексом економічного виміру 0,294. до цієї групи належать такі країни, як Мозанбік, Бангладеш, Таджикистан, Зімбабве, Молдова. Для порівняння індекс Польщі – 0,535, Швеції – 0,796 [3 с. 67].

Природно, що найгірші показники і за економічним, і за соціальним виміром мають звичай одні і тіж країни. Нажаль, серед них і Україна.

Дві найголовніші проблеми, які на погляд автора потрібно вирішити в Україні: формування громадянського суспільства (виховання громадянськості) і кардинальне підвищення ефективності державного управління. Потрібно наголосити на тому, що необхідні і достатні умови вирішення цих складових залежить від ефективності політичної системи, яка на сьогодні є неспроможною відповідати сучасним викликам і саме тому реформи усіх сфер життєдіяльності є на порядку денному України. Автор пропонує певний План дій для України, якій базується на ідеї – української державності.

Українська державність: Дієве громадянське суспільство і ефективна держава

Надзвичайно важливо!

- національна ідея – українська Державність
- добре врядування – сучасне найбільш ефективне досягнення публічного управління

Рис. 1 Українська державність: Дієве громадянське суспільство і ефективна держава

В українському політикумі і в суспільстві в цілому ведеться постійний диспут про катастрофічну ситуацію з-курсом нашої національної валюти – гривні. При цьому наша політична еліта ніяк не може дійти до об'єктивного висновку – суть проблеми зміцнення грошової одиниці, збідніння населення знаходиться в економічній сфері, а точніше в економічній системі України. Вести пошук ефективної моделі економічної системи слід було б вести на засадах сучасних практик розвинутих країн, які включають, перш за все: інтерес і мотивацію до активної економічної діяльності; підтримка вільного підприємництва,

початкового малого і середнього бізнесу; кардинальної зміни усієї дозвільної системи; реалізації принципу рівних можливостей економічних відносин; значної ефективності виконання енергоресурсів; економічно обґрунтованої тарифної політики⁴ можливості доступу до реальних (мотиваційних) кредитних ресурсів; створення антикорупційного середовища.

Для того, щоб створити найпередовіші умови для інвестицій, інвестиційно-інноваційної діяльності ми повинні в короткий термін створити економіку – «вільну від чиновників», зменшивши фіскальний тягар держави.

І саме ця економіка дасть можливість створити високотехнічні, високооплачувані робочі місця, суттєве збільшення бюджетів, а це дасть змогу фінансувати освіту. Охорону здоров'я, культуру, транспортну сферу, збереження чистого екологічного середовища. Європейська практика переконує в тому, що такі умови для економічного розвитку може створити саме децентралізована модель держави, розвиток місцевого самоврядування. Незважаючи на те, що неприйнятий Закон України щодо змін до Конституції України в країні розпочалась реальна децентралізація державного управління і саме через реалізацію Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади, законів України («Про добровільне об'єднання територіальних громад», «Про муніципальне співробітництво»). Як наслідок з 25 жовтня 2015 року в Україні почали діяти нові 159 об'єднаних громад, місцеві бюджети в 2015 році отримали додатковий ресурс до 40%.

Відомо з теорії і практики, що принцип децентралізації як принцип побудови публічної влади можна реалізувати лише за умови розвинутого і, найголовніше, спроможного, самодостатнього місцевого самоврядування, реалізувавши принципи субсидіарності Європейської Хартії місцевого самоврядування. Без сумніву, реформа територіальної організації влади є визначною і базовою, яка дасть змогу збудувати дієву, зрозумілу, відкриту, ефективну систему публічної влади шляхом передачі на рівні громади, як основної одиниці адміністративно-територіального устрою:

- повноважень
- ресурсів
- відповідальності.

В Україні, як ніколи склалася можливість змінити державу і, найголовніше – рівня і якість життя людей на краще.

Потрібно зрозуміти, що з проведенням реформи ми отримаємо лише умови, можливість реально впливати на суспільні і економічні відносини і розпочати динамічний. Екологічний розвиток.

В результаті децентралізації об'єднані громади отримали додаткові фінансові ресурси. В громадах залишаються наступні податки:

- 60% – податки на доходи фізичних осіб;
- 5% – акцизного податку з реалізації підакцизних товарів;
- 100% – єдиного податку;
- 100% – податку на майно (нерухомість, земля, транспорт).

Різні збори та інші платежі. А що далі? А далі це – необхідність стрімкого економічного розвитку. Європейська практика доводить, що саме на рівні територіальних громад можна і потрібно створити сприятливі умови для економічного розвитку, розвитку підприємництва як дієвої, рушійної економічної складової, важливою складовою якої є малий і середній бізнес. Ми повинні говорити про інфраструктуру підтримки підприємництва, як важливого компонента ринкових відносин.

Що собою представляє інфраструктура підприємництва? Це сукупність державних, місцевих комунальних, громадських, приватних інститутів, які створюють сприятливі умови для розвитку, підвищення ефективності економічної діяльності. Виділяють організаційно-технічну, фінансово-кредитну та інформаційно-аналітичну інфраструктуру.

Важливо на рівні новоутворених об'єднаних територіальних громад на самому початку діяльності почати створювати в тому, чи іншому вигляді, розпочати роботу по створенню інфраструктури підтримки економічного розвитку території.

Саме на місцевому рівні потрібно створити організаційно-економічні механізми створення сприятливих умов для інвестиційно-інноваційної діяльності: Як приклад –

**Організаційно-економічний механізм соціального розвитку
міста в умовах формування ринкових відносин та
громадянського суспільства**

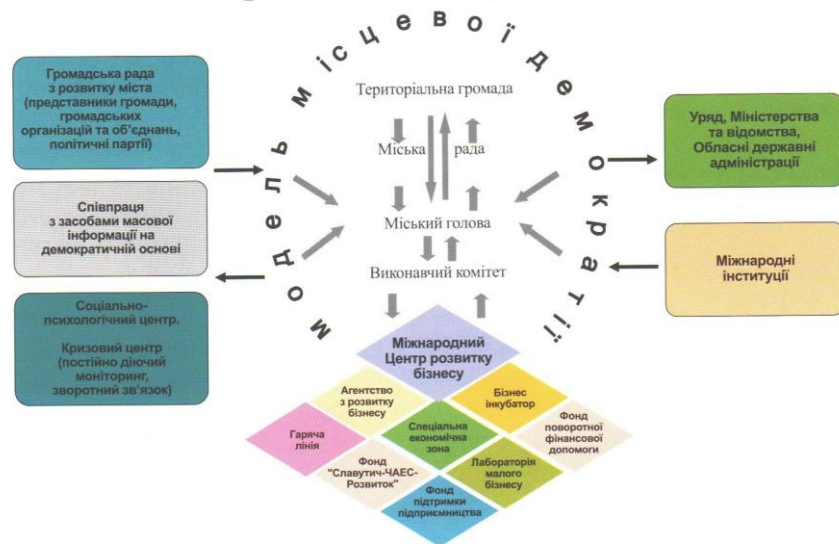

Рис.2 Організаційно-економічний механізм соціального розвитку міста

Дострокове зняття блоків Чорнобильської АЕС стало беззаперечно соціальною трагедією для жителів м. Славутича, яке і будувалось з метою поновлення після Чорнобильської трагедії роботи ЧАЕС. Головна проблема цього процесу стала втрата практично 10 тис. робочих місць (1999 – 2000 роки). На 1 січня 2015 року на ЧАЕС залишилось 2,4 тис. робочих місць. Пріоритетами для міста в той час був економічний розвиток: вирішення проблеми монопрофільності; підтримка розвитку підприємництва, початкового малого та середнього бізнесу; створення умов для залучення інвестицій в економіку міста, як зовнішніх, так і внутрішніх; в кінцевому варіанті створення компенсуючих сучасних робочих місць. («План дій» - 1996 рік, Стратегічний план соціально-економічного розвитку міста до 2020 року – 2001 рік).

Визначальна філософія цього періоду економічного розвитку можна виразити формулою:

ВЛАДА – БІЗНЕС – ГРОМАДСЬКІСТЬ = ДОБРОБУТ КОЖНОГО

В місті була створена діюча, ефективна інфраструктура підтримки підприємництва, модель соціального партнерства, яка забезпечила організаційну, інформаційну, консультативну, маркетингову, матеріально-технічну, фінансову, освітню і кадрову підтримку.

Принципи партисипативної демократії (демократія участі) були реалізовані діяльністю Громадської ради з розвитку міста (1996 рік). Майже за 20 років діяльності проведено біля 750 засідань. Громадська рада завоювала авторитет громади, довела свою ефективність та продовжує успішно діяти.

В 2000 році був створений Міжнародний центр розвитку бізнесу «Славутич – XXI століття», який об'єднав в собі основні структури: комунальне підприємство «Агентство з розвитку бізнесу»; «Бізнес-інкубатор» з відповідною матеріально-технічною базою;

адміністрація «Спеціальна економічна зона «Славутич»; благодійний фонд «Чорнобильська АЕС. Славутич. Розвиток.»; фонд мікрокредитування; фонд підтримки підприємництва.

«Агентство з розвитку бізнесу в м.Славутич»

Комунальне підприємство «Агентство з розвитку бізнесу в м. Славутич» - одна з провідних структур міста в сфері підтримки та розвитку підприємництва. Агентство створено в 1997 році за підтримкою міської влади, участю Європейської співдружності, Уряду України, Громадської ради з розвитку міста та Адміністрації Чорнобильської АЕС.

Основна мета діяльності Агентства – сприяння сталому соціально-економічному розвитку Славутицького регіону шляхом створення нових робочих місць через надання професійних послуг з підтримки малого і середнього бізнесу та залучення зовнішніх інвестицій.

Агентство є головним виконавцем славутицької загальноміської Програми розвитку початкового, малого і середнього підприємництва.

Основні напрямки діяльності агентства:

- **Консалтинговий супровід:** розробка бізнес-планів та інвестиційних проектів, реєстрація підприємств «Під ключ», маркетингові дослідження, фінансовий аналіз, бухгалтерський та юридичний супровід, підбор персоналу тощо.

- **Проведення тренінгів на теми:** «Ділове спілкування», «Ринок та підприємець», «Маркетинг», «Фінансовий менеджмент», «Бізнес-планування», «Фандрайзинг», «Мистецтво ведення переговорів», «Успішний продаж», «Ціноутворення» та інші.

- **Просування і підтримка славутицьких фірм і компаній:** організація виставок, презентацій, семінарів, конференцій, розробка рекламних матеріалів, допомога у проведенні зустрічей та налагодженні ділових контактів, пошук партнерів.

- **Розробка програм й аналітична робота:** розробка програм соціально-економічного розвитку міста та їх впровадження, інформаційних буклетів та довідників, розробка аналітичних матеріалів.

- **Інформаційно-презентаційні послуги:** розробка і розміщення сторінок на сайті Славутицького регіону, консультації on-line, розробка та виготовлення інформаційних та презентаційних матеріалів.

- **Проектна діяльність:** розробка грантових проектів соціально-економічного розвитку міста, управління проектною діяльністю, реалізація міжнародних та національних проектів.

«Бізнес-Інкубатор» - підрозділ комунального

підприємства «Агентство з розвитку бізнесу в м.Славутич»

Бізнес-інкубатор було створено в 1999 році з метою сприяння формуванню і розвитку малого і середнього бізнесу, всебічної підтримки на всіх стадіях організації і функціонування новостворених підприємств та підприємств.

Загальна площа будівель Бізнес-інкубатору складає 1374,7 кв.м.

Клієнтам Бізнес - інкубатору надається повний комплекс консалтингових послуг для започаткування підприємницької діяльності, а саме:

- консультації з питань організації і ведення підприємницької діяльності (бізнес планування, державна реєстрація підприємств, оподаткування, бухгалтерський та юридичний супровід, ліцензування і патентування тощо);

- господарські послуги, що включають ведення договірної роботи з постачальниками комунальних і експлуатаційних послуг;

- надання комунікаційних послуг;

- надання приміщень та необхідного обладнання в оренду;

- організація зустрічей з потенційними партнерами і замовниками;

- проведення бізнес-тренінгів;

- підбір персоналу для клієнтських компаній Бізнес-інкубатору тощо.

За 14 років діяльності Бізнес-інкубатору:

- створено повний комплекс консалтингових послуг для підприємців – початківців;
- надано біля 10 000 консультацій;
- надана допомога в оренді приміщень для 96 компаній-початківців;
- надана допомога в оренді обладнання для 36 компаній-початківців;
- 167 компаніям було надано підтримку в започаткуванні власного бізнесу;
- створено біля 500 нових робочих місць;
- клієнтами Бізнес-інкубатору перераховано до місцевого бюджету більш ніж 900 000 гривень.

«Спеціальна економічна зона «Славутич»

Важливу роль в економічному розвитку міста відіграла спеціальна економічна зона «Славутич», яка функціонувала в місті з 1999 року у відповідності до Закону України «Про спеціальну економічну зону «Славутич» та була створена з метою залучення інвестицій для створення нових робочих місць в м.Славутичі, забезпечення працевлаштування працівників ЧАЕС, які вивільняються у зв'язку з достроковим виведенням енергоблоків з експлуатації.

За період функціонування СЕЗ «Славутич» місто поступово відходило від моноекономіки. Було організовано такі нові виробництва, як виробництво: канцелярських товарів, поліграфічної продукції, будівельних матеріалів; пакувальних матеріалів, виготовлених флексографським способом друку, кронен-корків, текстильно-галантерейних жакардових виробів, продукції деревообробного виробництва та інше.

З прийняттям Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про державний бюджет України на 2005 рік» та деякі інші законодавчі акти», суб'єкти спеціальної економічної зони були позбавлені преференцій та спеціальних умов інвестування.

Завдяки діяльності Спеціальної економічної зони «Славутич», яка функціонувала з 1999 року по 2014 рік, на території міста було досягнуто наступні результати:

- зареєстровано 38 суб'єктів спеціальної економічної зони;
- затверджено та знаходилось в реалізації 40 інвестиційних проектів;
- загальний обсяг інвестицій склав 49,77 млн. доларів США, з них 25,9 % - іноземні;
- сума інвестицій на душу населення міста склала 1 709 дол. США;
- реалізовано продукції на суму 1 261 971,40 тис. грн., в тому числі на експорт на суму 291 126,48 тис. грн. (23%);
- обсяг реалізованої продукції на душу населення міста склав 48,00 тис. грн./чол.;
- створено 1103 нових робочих місця;
- вартість одного створеного робочого місця для підприємства склала 256,14 тис. грн./чол.;
- вартість одного створеного робочого місця для держави склала 29,50 тис. грн./чол.;
- здійснено ремонтних робіт на суму понад 16 млн. грн. приміщень, з яких майже 90% - це приміщення державної та комунальної форми власності;
- надходження до бюджетів склали 105 223,53 тис. грн.;
- сума умовно нарахованих пільг склала 31 181,52 тис. грн.;
- сума надходжень до бюджетів в 3,4 рази перевищує суму пільг, наданих суб'єктам СЕЗ «Славутич».

На базі цих структур в 2015 році була створена Агенція регіонального розвитку, доєднавши фонд комунального майна міста. Мета – сприяння сталому соціальному і економічному розвитку Славутицького регіону (в майбутньому Славутицької об'єднаній територіальній громади).

Результат ефективного управління, об'єднання зусиль Славутицької громади, діяльності міської влади є в збереженні і розвитку соціальної інфраструктури міста, наповнення бюджету (з вилученням), створення сучасних робочих місць, подолання монопрофільності, сталий розвиток міста.

Висновок: децентралізація державного управління в Україні дає можливість на місцевому рівні отримати не тільки додаткові повноваження і ресурси, а і нову можливість мати реально вплив на економічний розвиток і як результат набагато більший бюджет, оновлену соціальну інфраструктуру, кардинально нову якість послуг нарівні європейських стандартів.

Краща практика пілотних міст України надає впевненість в тому, що це може бути абсолютною реальністю, при одній умові – розуміння і підтримки з боку Держави.

Список використаних джерел

1. Богдан Гаврилишин. Кеффеktivным обществам. Пути в будущее (Доклад римскому клубу) Вид. 3-тє, допов. – Київ: Універ. Вид-во ПУЛЬСАРИ, 2009.
2. Ікеда Д. Діалоги. Японія і Україна – різні долі, спільні надії / Дайсаку Ікеда, Михайло Згуровський// К.: Видавництво «Генеза», 2013, - С. 272.
3. Аналіз сталого розвитку: глобальний і регіональний контексти Частини 1;2. Київ НТУУ «КПІ» 2010, /Міжнародна рада з науки (ICSU) та ін.
4. Малий бізнес України. Підприємці здатні відродити країну. Асоціація сприяння розвитку приватного підприємництва в Україні «Єднання», 1997. – С.144.
5. Закон України «Про добровільне об'єднання територіальних громад» (Відомості Верховної Ради (ВВР)), 2015, №13,- С.91.